

MEHIŠKA KAVA

Potrebujemo štiri skodelice vroče ekspres kave ali močne turške kave, 3/4 skodelice mešanice enakih količin svetlega in temnega piva, 1/3 do 1/2 skodelice medu

(po okusu), 2 žlički nesladkanega kakava v prahu, 1 žličko cimeta v prahu. Vse to zlijemo v mešalec in mešamo 1 minuto. Nato kavo prelijemo v skodelice, jo okrasimo s stepeno smetano in potresemo s čokoladnimi mrvicami.

Zgodovina slovenskega čebelarstva

IVAN JURANČIČ CVET SLOVENSKEGA ČEBELARSTVA

Prof. PAVEL ZALETEL

Decembra lani je minilo 130 let, odkar se je rodil Ivan Jurančič, eden od najzaslužnejših mož za slovensko čebelarstvo. V župnijski knjigi Sv. Andraža v Slovenskih goricah je vpisano, da je bil 6. decembra 1861 rojen in dva dni kasneje krščen IVAN JURANČIČ.

Iz zgodnje mladosti se je posebno rad spominjal prostora za sosedovim hlevom, saj so se tam zbirali vaški otroci pri igri in norčijah. Kadar so se igrali šolo, se je mali Jani vrinil med večje otroke in tam nepremično strmel v »učitelja«. »Učenci«, le malo od njih jih je hodilo v vaško šolo, so običajno ponavljali snov rednega pouka. Čeprav Jani ni razumel ničesar, si je že tedaj želel, da bi postal učitelj. Ko je iz otroške šole »presedlal« v enorazredno šolo, ki je bila v njegovi rojstni vasi, se je pridno učil. Učitelj mu je pomenil vsaj toliko kot kip sv. Andraža v farni cerkvi. Leta 1875 so ga starši vpisali v ptujsko gimnazijo. Že v prvem letniku je trdno sklenil, da bo postal učitelj. Toda že po končanem drugem razredu realke je moral zaradi denarnih težav šolanje prekiniti. Umril mu je oče. Kmalu zatem je pogorela še rojstna hiša. V začetku prvega razreda gimnazije mu je denarno pomagal stric Johan, ob koncu drugega razreda pa mu je pomoč ukinitil. Zato je moral končati s šolanjem. Ostal je doma. Ob trdem delu obnove doma si je vzel le toliko časa, da se je posvetil igranju v domači godbi na pihala. Kmalu je postal eden najbolj prizadevnih in vestnih članov orkestra. To mu je omogočilo, da so ga na naboru leta 1881 odredili v 87. pešpolk k

vojaški godbi. Tako je kadrovski rok odslužil kot vojaški godbenik in leta 1884 odšel domov kot poddesetnik. Leto pozneje se je priženil v Andrence v Slovenskih goricah.

Pri novem domu je našel tudi velik, a skoraj prazen čebelnjak. V minulih dveh letih je namreč neznana bolezen pobrala skoraj vse čebele. Ko je prišel k hiši nov gospodar, je našel le šest čebeljih družin. Naslednje leto je bila izredno dobra čebelarska letina. Jurančič je šele tedaj postal pozoren na čebele. Res da mu je že v letih šolanja stric Johan marsikaj povedal o čebelah, a potem, ko mu ni več pomagal pri šolanju, se Ivan ni več oglašil pri njem. Kot skoraj povsod drugod, so tudi na novem domu tedaj čebelarili po starem v panjih z nepremičnim satjem. Zaradi ubijanja družin

in stiskanja satja je Ivan menil, da to verjetno ni edini in najboljši način čebelarjenja. V začetku je čebelaril tudi še sam po starem, vendar je nenehno in neutrudno iskal novi način in nova pota k boljšemu čebelarjenju. Želel je pridelati več medu in voska, hkrati pa čebel ni želel moriti. Poglobil se je v življenje čebel, obiskoval čebelarje iz bližnje in daljne okolice, naročal čebelarske knjige in časopise ter začel uvajati panje s premičnim satjem. Sam je pravil:

»Zdaj šele, ko sem postal gospodar, sem začel prav študirati: vsako čebelarsko knjigo, ki sem jo iztaknil, sem kupil, naročal časnik za časnikom. V tisti dobi je v ta kraj prišla vest o panjih s premičnim delom. Hitro sem jih dal delati deset, deloma po Sumperjevi knjigi, deloma po svoji fantaziji. A niso mi ugajali: predelal sem jih in potem začel sam delati nove po Dzierzonovi knjigi . . . To je bil razlog, da sem se pri tem precej dobro navadil mizarstva ter v letih do svetovne vojne naredil na tisoče panjev, veliko število manjših in deset velikih čebelnjakov.«

Vse to je potekalo v času, ko so mnogi naši ljudje še vedno odhajali v tujino za kruhom. Jurančič je ugotovil, da lahko marsikatero krono zasluži tudi s čebelami in z izdelavo panjev s premičnim satjem. Ti so tedaj začeli prodirati tudi na naša tla. Tako je Jurančič kaj hitro postal mojster v čebelarstvu in mizarstvu za čebelarje. K njemu so prihajali po nasvete čebelarji iz Štajerske in Prekmurja. Pri vsem tem je ugotavljal, da mu še vedno nekaj manjka. Po vseh poizkusih čebelarjenja v Sumperjevih, Dzierzonovih in drugih panjih se je Jurančič končno odločil za dunajski panj. Čebelarjenje v njem je izpeljal do take popolnosti, da je dosegel najboljše uspehe. Nič čudnega, da mu je zato ostal zvest do svoje smrti. Šele z uvedbo tega panja je Jurančič zaživel kot čebelar in svetovalec. Toda tudi po tem še vedno ni miroval. Želja po čebelarskem znanju ga je gnala naprej. Leta 1902 se je vpisal na dunajsko čebelarsko šolo. Z uspehom je končal študij in postal čebelarski učitelj. Tri leta pozneje je na isti šoli končal še tečaj za mikroskopiranje. Uresni-

čila se mu je želja iz mladih let. Postal je učitelj.

Spoznanje, da je slovensko in s tem tudi štajersko čebelarstvo na tleh in da mu je treba pomagati v razvoju, mu je dalo moč, da je začel na Štajerskem orati ledino na področju naprednega čebelarstva. Med prvimi je ugotovil, da je razvoj možen le z neposrednim poučevanjem čebelarjev. S povečevanjem teorije in prakse, z veliko ljubeznijo do čebel in z močno voljo pomagati drugim čebelarjem iz dotodanje zaostalosti je dosegel velike uspehe. Tudi panji s premičnim satjem so prodrli na celotno Štajersko in deloma tudi v Prekmurje. Priredil je shode, predavanja in tečaje. Največ tečajev je organiziral na domu. Ti so bili dvo, tri ali celo petdnevni, vsi pa so bili brezplačni. Tečaje je obiskovalo tudi do 60 čebelarjev. Predavanja in tečaje je organiziral in vodil po vsem vzhodnem delu Slovenije. Ločeno je organiziral začetne in nadaljevalne tečaje, na predavanjih pa je snov vedno prilagodil tako, da je bilo nekaj za začetnike, nekaj pa za izkušene čebelarje. Bil je izvrsten govornik in s svojo besedo je znal pritegniti poslušalce. Je pač znal govoriti kot le malokdo. Predavanja je rad popestril s humorjem, ki mu ga ni nikoli zmanjkalo. Snov njegovih predavanj je bila vedno polna zanimivosti iz neizčrpne zaloge bogatih osebnih izkušenj in dognanj ter iz širokega strokovno-teoretičnega znanja. Kadar pa beseda ni zalegla, je dosegel uspehe z nazornim poukom (v svojem ali tujem čebelnjaku). Jurančič je bil velik mojster v praksi. V svojem času je bil med najboljšimi čebelarji. Njegov ugled in strokovnost sta začela preraščati štajerske meje in postopno si je pridobil spoštovanje vseh avstrijskih čebelarjev.

Od leta 1903 do leta 1919 je služboval kot predavatelj in terenski društveni učitelj takratnega Slovenskega čebelarskega društva za Spodnjo Štajersko. To delo je prvo leto opravljal na lastne stroške, brezplačno, pozneje pa le za povračilo potnih stroškov, seveda če se je v društveni blagajni sploh nabralo toliko denarja. Njegovo delo je ob koncu deloma podpiralo Kmetijsko društvo Štajerske. Od leta 1919 do 1923 je Jurančič

služboval kot državni terenski učitelj za Štajersko. Samo v tem času je bil za svoje delo tudi plačan, prej in pozneje pa je delal le za morebitne pohvale in priznanja. Po letu 1923 je po naročilu velikega župana mariborske oblasti služboval kot honorarni terenski učitelj za Štajersko in Slovensko krajino (Prekmurje), vendar mu tudi v tem času honorarja niso vedno izplačevali.

Kolikšno zanimanje je tedaj vladalo za napredno čebelarstvo najbolj kaže podatek, da so čebelarji obiskovali tečaje v tolikšnem številu, da je to celo oteževalo pouk. Toda Jurančič se je znašel v vsakem položaju. Mnogi čebelarski strokovnjaki se niso strinjali z njim, ker je priporočal in zagovarjal samo dunajski panj. Toda ko je Jurančič na Štajerskem že vpeljal dunajski panj, so bili panji velike mere v Sloveniji še malo znani. V času, ko je Slovenski čebelar šele začel priporočati gerstrungovce, o AŽ panju pa še ni bilo ne duha ne sluha, je bila Štajerska že preplavljena z dunajčani in Jurančič ni več mogel niti hotel nazaj. Preveč svojega življenja je vložil v te panje in preveč je bil vezan na izdelavo in prodajo dunajčanov. To zadnje bi seveda lahko rešil čez noč. Izdelovati bi začel pač druge panje. Morda pa tudi ni hotel, ker je ravno tedaj Gertung tako neusmiljeno, celo brezobzirno napadal njegovega čebelarskega idola – Dzierzona . . . Naj bo tako ali drugače, Štajerska je ostala Jurančičevo območje, na katerem je vladal dunajski panj. In ta panj je Jurančič po levje branil do svoje smrti. Šele tedaj je začel tudi na Štajersko prodirati AŽ panj.

Jurančičeve zasluge niso samo v čebelarstvu, ampak tudi drugod. Med drugim je bil priznan tudi kot drevesničar in trsničar. Kjer koli je mogel, se je nesebično udeleževal za napredek čebelarstva ali česar koli drugega. Že za svojega življenja je užival splošno priznanje in ugled doma in v tujini. Spoštovali so ga zaradi njegove strokovnosti, delavnosti in skromnosti. Skratka, bil je človek, ki ve, kaj hoče, hotel pa je vse, kar je bilo v zvezi s čebelarstvom. V času svojega čebelarjenja se je Jurančič udeležil skoraj vseh čebelarskih razstav v avstro-ogrski monarhiji in pozneje v kraljevini SHS,

npr. leta 1894 na Dunaju, 1895 na Ptuj, 1888 v Budimpešti, 1901 v Pragi, 1906 v Leobnu, 1910 v Gradcu, 1912 v Celju ob 10. obletnici podružnice, 1922 v Ljubljani ob 25. obletnici Čebelarskega društva za Slovenijo in drugod. Za svoje delo je bil Jurančič odlikovan z zlatimi in srebrnimi odlikovanji, častnimi diplomami in priznanji, pohvalami, svetinjami . . . Bil je tudi eden redkih, ki so ga izvolili za častnega člana Slovenskega čebelarskega društva v Ljubljani.

Jurančičeva zasluga na štajerskem območju ni samo v tem, da je vpeljal napredni panj s premičnim satjem ter razširil sadne sadike žlahtnega sadja in trsja, ampak tudi v tem, da je bil tudi v prvih vrstah mož, ki so se borili proti hudemu pritisku germanizacije, saj je med ljudskimi množicami budil slovensko narodno zavest. Ob koncu preteklega stoletja je germanizacija potiskala svoje kremplje v vse pore našega gospodarskega in kulturnega življenja. Kot drugod po Sloveniji je bilo tudi na Štajerskem dobro organizirano nemško čebelarsko društvo. Jurančič je hitro sprevidel pogubno posledico nemškega vdora v slovenske čebelarske vrste. Čeprav so bili v začetku člani nemškega čebelarskega društva razen Nemcev le duhovni, učitelji in zemljiški veleposestniki, je počasi, vendar temeljito posegala tudi med kmete in obrtnike. Temu se je bilo mogoče upreti samo z ustanovitvijo slovenske podružnice Slovenskega čebelarskega društva za Spodnjo Štajersko. Veliko je bilo treba postoriti, da je bila 1. maja 1904 ustanovljena prva podružnica za župnije sv. Andraža, sv. Bolfenka in sv. Urbana v Slovenskih goricah. Med vodilnimi pobudniki je bil kdo drug kot Ivan Jurančič, ki je z Jožefom Zelenikom, Ivanom Strelcem, Jožefom Bezjakom, Jožefom Colnarjem in še z nekaterimi zavednimi slovenskimi domoljubi to delo tudi opravil. V boju za napredno slovensko čebelarstvo in v boju proti germanizaciji jih je združevala narodna zavest. Za prvega predsednika je bil predlagan Jurančič, vendar je funkcijo odklonil zaradi bojazni, da mu le-ta lahko kot terenskemu učitelju škoduje. Temu delu pa se ni hotel odpovedati. Zato je postal prvi predsednik Jožef Zelenik. Tako se je

štajersko čebelarstvo otrslo nemškega vpliva, obenem pa postalo napredno. Podružnice so rasle kot gobe po dežju, tako da so leta 1914 združevale že več kot 800 članov. V društvene vrste so vstopali učitelji, kaj kmalu pa tudi duhovni in obrtniki ter celo nekateri nemški veleposestniki. Svojega čebelarskega znanja pa Jurančič ni razdajal samo na shodih, predavanjih in tečajih, pač pa je že zgodaj začel tudi s pisanjem strokovnih čebelarskih člankov.

Že pri 25 letih je v Slovenskem čebelarju in sadjarju objavil pet svojih člankov. Vsega skupaj je v raznih časopisih in revijah, posebno pa v Čebelarju napisal več kot 150 člankov. Bila so leta, ko v Čebelarju ni bilo številke brez njegovega članka. Bil je vesten in stalen dopisnik Čebelarja od njegove ustanovitve pa do svoje smrti. Zaradi pomanjkanja slovenske čebelarske pisane besede je začel s pisanjem čebelarskega učbenika, ki je bil namenjen zlasti začetnikom. Leta 1888 je poslal Mohorjevi družbi v Celovcu delo »Čebeloreja, kratak in lahkoumeven navod k umnemu čebelarstvu«.

Rokopis je bil preobširen in žal v nekaterih poglavjih nepopoln. Tajnik Mohorjeve družbe mu je predlagal, naj delo ponekod skrajša, drugod pa dopolni. Toda Jurančič na to ni pristal. Tako je delo ostalo žal nenatisnjeno, čeprav je bila vsebina dobra, napisana v lepem, razumljivem jeziku.

Umril je po daljši bolezni 24. aprila 1935. Poslovil se je nenadno in tiho, kakor da je smrt povsem njegova osebna zadeva. Prav to je vse, ki so ga poznali, toliko bolj prizadelo. Zasluge Ivana Jurančiča so velike, saj je položil temelje čebelarskega napredka na Štajerskem in na vsem slovenskem ozemlju. Zato je ob poslednjem slovesu podpredsednik Slovenskega čebelarskega društva gospod Henrik Peternel upravičeno končal svoj nekrolog z besedami: »Jurančič bo ostal za vselej zapisan z zlatimi črkami v knjigi naše čebelarske zgodovine. Njegov spomin ne bo nikdar obledel. Človek, ki je svoj rod tako srčno ljubil in toliko zanj delal, ne more biti pozabljen, ampak nam bo njegov spomin ostal svetel za vselej!«

SLOVENSKI ČEBELARJI IN KRANJSKA ČEBELA NEKOČ IN DANES

MARJAN SKOK

Šesto nadaljevanje

RABA IN POMEN ČEBELJIH PRIDELKOV NA SLOVENSKEM

MED

Ko so naši predniki čebelarili še v kranjskih in slamnatih koših, niso pa še poznali točila, so med pridobivali tako, da so panje, ki jih niso nameravali zazimiti, jeseni podrli ali pa so jim ob določenem letnem času odvzeli toliko medenega satja, kolikor so ga imeli odveč. Izrezovali so ga bodisi jeseni po končani paši ali marca spomladi, ko so se panji že otrebili. Medena satja so potem narezali na tanke krlje ali ga zmečkali, zmečkanino pa polagali na gosta sita, da se je med odcejal v podstavljeni posode. Te so postavljali na toplo peč ali tudi vanjo, da se je satje hitreje razlilo. Ves med pa ni odtekel sam od sebe. Voščine je bilo

treba na koncu še stiskati z rokami, da so iz njih dobili čim več medu.

Da bi iz satja izlužili do zadnje kaplje medu, so voščine še namočili, najraje v deževnici, iz te tekočine pa potem skuhalo medico ali žganje.

Tudi »medičarji« so podobno ravnali jeseni. Po končani paši so jim čebelarji pripeljali panje v podiranje ali kakor so rekli – v trgovanje. Delavci so jih zažveplali, jim odtrgali podnice (slika na str. 53), jih zvečine otrsli mrtvic, spodrezali satje in medeno zmetali v keblje. Za mrtve čebele, ki so se pri žveplanju zarile v celico in za zalego, se niso menili. Satje so zmečkali z debelim žokovnikom, ga pretresli v košare iz protja, te pa v zelo zakurjenem prostoru postavili na police. Iz košar se je med odcejal v podstavljeni korito. Na koncu so ga precedili in nalili v keblje, kjer se je strdil.